

Марченко Катерина Сергіївна
асистент
Житомирський державний
технологічний університет
Україна, м. Житомир

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ПРИЙНЯТТЯ ГОСПОДАРСЬКИХ РІШЕНЬ ПІДПРИЄМСТВАМИ ДОБУВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ЖИТОМИРЩИНИ

The peculiarities of economic decisions making methods application at the extractive industry enterprises of Zhytomyr region are examined in the research work

Гірничодобувна галузь відіграє значну роль в економіці Житомирщини. Проте, застаріла і зношена техніка й технологія видобутку корисних копалин, неефективне використання ресурсів, відсутність дієвого мотиватора персоналу зумовлюють високу собівартість видобутку і низьку конкурентоспроможність на ринку. Тому в сучасних досить складних умовах господарювання менеджери всіх рівнів особливу увагу мають приділяти прийняттю рішень. Рівень їх якості, ефективності та результативності є запорукою успішної діяльності будь господарюючою системи.

Науковий підхід до прийняття господарських рішень передбачає використання науково обгрунтованих моделей і методів. У теорії управління виділяють три основні моделі прийняття рішень: класична, поведінкова і ірраціональна. Нами було узагальнено найбільш вживані та актуальні методи прийняття господарських рішень, які формалізують зазначені моделі, та погруповано їх (табл. 1).

Таблиця 1

Основні методи прийняття рішень

Методи прийняття рішень	Методи діагностики проблеми	Методи порівняння
		Факторний аналіз
		Методи моделювання
		Методи прогнозування
	Методи генерації альтернатив	Метод мозкового штурму
		Метод Дельфі
		Евристичні методи
		Метод номінальної групи
		Морфологічний аналіз
		Метод сценаріїв
		Дерево рішень
	Методи оцінки і вибору альтернатив	Аналіз ієрархій
		Метод експертних оцінок
		Критеріальні методи
	Методи реалізації рішень	Методи планування
		Методи організації
Методи контролю		

Для того щоб встановити важливість кожної групи методів і ступінь їх використання в практиці господарювання підприємств добувної промисловості Житомирщини, нами було проведено анкетування 45 підприємств добувної промисловості, що становить близько 30 % від загальної кількості підприємств галузі в Житомирській області. Показовість результатів була забезпечена наступним: анкетування охопило підприємства різного розміру – великі, середні і малі; географія анкетування (6 районів області); респондентами були – голови правління, директора, заступники директорів, які постійно, в межах своїх повноважень і обов'язків, приймають господарські рішення в умовах ризику і невизначеності.

У ході анкетування було запропоновано респондентам оцінити важливість кожної групи запропонованих методів прийняття господарських рішень за наступною шкалою (табл. 2), ранжуючи важливість критерію з точки зору їх значимості щодо своєї думки (проставляючи значення від 1 (менш важливо) до 10 (абсолютно важливо)).

Таблиця 2

Рекомендації щодо вибору оцінки

Шкала значень оцінки показників									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Мінімум			Середнє значення				Максимум		

За результатами проведеного анкетування було зроблено оцінку кожної з груп методів на основі розрахунку середньоарифметичного (табл. 3).

Таблиця 3

Оцінка ступеня важливості груп методів прийняття господарських рішень на підприємствах добувної промисловості Житомирської області

Група методів	Методи діагностики проблеми	Методи генерації альтернатив	Методи оцінки і вибору альтернатив	Методи реалізації рішень
Показник, бал	8,2	6,27	8,2	8,6

Джерело: власні дослідження

Проведені дослідження дозволяють говорити про те, що найнижча оцінка у методів генерації альтернатив – 6,27 балів. Таку не високу оцінку мотивували тим, що представлені методи дуже рідко використовуються на практиці господарювання підприємств, що беруть участь в анкетування, і важко встановити ступінь їх важливості.

Також нами було запропоновано кожному респонденту скласти рейтинг методів прийняття господарських рішень щодо ступеня їх використання в практиці господарювання конкретного підприємства (табл. 4).

Дослідження показали, що на вітчизняних підприємствах добувної промисловості більшість керівників підприємств дуже неохоче працюють з новими методами розробки та обґрунтування господарських рішень, мотивуючи небажанням змін і додаткових витрат, приймаючи рішення інтуїтивно і покладаючись на досвід. Варто відзначити, що на думку експертів не всі представлені методи не повністю адаптовані до нинішніх умов господарювання (68 % респондентів).

Серед найбільших перешкод у процесі прийняття господарських рішень менеджери позначають: недооцінка важливості та складності проблеми; брак довіри; некомпетентність; суб'єктивізм і страх перед ризиком.

Таблиця 4

Рейтинг методів прийняття господарських рішень на підприємствах добувної промисловості Житомирської області

Метод	Середнє значення
Метод порівняння	9,8
Факторний аналіз	10,4
Методи прогнозування	11,9
Методи моделювання	10,0
Евристичні методи	9,9
Дерево рішень	9,6
Аналіз ієрархій	6,4
Метод сценаріїв	6,4
Метод експертних оцінок	12,1
Морфологічний аналіз	3,1
Метод номінальної групи	4,4
Метод мозкового штурму	9,4
Метод Дельфі	5,9
Критеріальні методи	6,6
Методи планування	12,1
Методи організації	12,4
Методи контролю	12,2

Джерело: власні дослідження

Також у ході дослідження було встановлено, що результативна діяльність підприємств добувної промисловості в умовах невизначеності та зниження негативного впливу на навколишнє середовище залежить від наступних факторів: використання інноваційних методів і моделей розробки і прийняття господарських рішень; підвищення кваліфікації осіб, задіяних у прийнятті господарських рішень, і ступеня їх зацікавленості; вплив на якість інформації; рівень організаційного та технічного забезпечення процес прийняття рішення; орієнтація результату на використання енерго- та ресурсозберігаючих технологій; мінімізація порушень законодавства; активізація процесів прийняття рішень, що забезпечують раціональне використання виробничих ресурсів; співпраця з органами влади та науково-дослідними установами при вирішенні економіко-екологічних проблем розвитку підприємства та ін.